

Film Eleştirisi

Bilmemek Filmi Üzerinden Öteki Kavramına Bir Bakış

Emine Uçar İlbuğa

56. Altın Portakal Film Festivali Ulusal Yarışmada yer alan on filminden biri olan Leyla Yılmaz'ın *Bilmemek* adlı filmi festivalde En İyi İzleyici Ödülü'nü aldı. Yılmaz'ın ilk uzun filmi *Bir Avuç Deniz* (2011)'den sonra çektiği bu filmde orta sınıf çekirdek bir aile örneği üzerinden toplumda değişen roller, beyaz yakalılar, yeni iş koşulları, statü, birey olmak ve özel alan gibi çok farklı koşullarda 'öteki' konusu beyazperdeye aktarılmaktadır. Öteki çoğu zaman dilimiz, zihnimiz, anlayışımız üzerinden güçlü bir şekilde yer etmiş olan dil, din, ırk, cinsiyet ve cinsiyet yönelimi nedeniyle, benden, bizden farklı olana işaret eder. Dolayısıyla ötekilik sadece farklı olmayı, dışlanmayı ya da gruplaşmayı değil, aynı zamanda dışlanan o kişiler ya da gruplar hakkında çoğu zaman negatif mitler, hikayeler yaratmayı ve önyargıları da beraberinde getirir ki bu durum bazen karşı tarafa duygusal, fiziksel, ekonomik, anlamda zarar vermeye kadar gidebilir.

Filmin Özeti

Film, orta sınıf ve iyi eğitilmiş çekirdek bir aile üzerinden ilerler. Selma bir hastanede tıp doktoru, Sinan özel bir şirkette mühendis olarak çalışmaktadır. Çalıştığı özel şirketin yeni yapılanmaya girmesi nedeniyle yeni işe almalar ve işten çıkarmalar yapan yeni yönetim tarafından genel müdür statüsüne yükseltilese de, şirkette o kadar güçlü bir yetkiye sahip değildir. Yeni şirket, daha az elemanla daha fazla kar anlayışı ile hedefini belirlemiştir ve Sinan genel müdür de olsa diğer çalışanlar gibi, iş güvencesi olmadan, her yeni yapılan düzenlemelere etki edemeden, sadece statüsünü koruyabilmek adına her şeye boyun eğen bir pozisyonda, geleceği belirsiz ve mutsuz bir şekilde çalışmaya devam durumunda kalır. Bu durumun oluşturduğu baskı hem kendi kendisiyle hem de eşi ve çocuğu ile ilişkilerine yansımaktadır. Ailenin tek çocuğu olan Umut ise, üniversite sınavlarına hazırlanan ve aynı zamanda okulunun su topu takımında oynayan bir gençtir. Bir gün sokakta akran zorbalığına uğrayan bir gence yardım eder. Yardım ederken gençle bir anlık yakın durduğu an fotoğraflarını ve bu fotoğraf üzerinden Umut'un eşcinsel olduğu yönünde bir dedikodu takımının Whatsapp grubunda tüm arkadaşları arasında hızla yayılır. Su topundaki takım arkadaşları Umut'u cinsel yönelimini açıklaması için zorlar, aşağılar, ona fiziki ve psikolojik şiddet uygulamaya başlarlar. Umut arkadaşlarının bu zorlamalarına boyun eğmez, bu konuda onlara hiçbir açıklama yapmaz. Umut'un bu tutumu onun arkadaşları tarafından daha da dışlanmasına neden olur. Bu durumda Umut için iki seçenek vardır, henüz kendisinin bile farkında olmadığı cinsel yönelimi hakkında arkadaşlarına açıklama yapmak, eşcinsel olduğunu kabul etmek /etmemek ya da bu konuda hiç konuşmamak. Umut hiç kimseye bir açıklama yapmak istemez, önce onlara karşı sessiz kalmayı tercih eder, ancak üzerindeki baskı giderek artınca, daha fazla dayanamaz okuldan, takımından ve arkadaşlarından uzaklaşır ve bir gün ortadan sessizce kaybolur.

Orta Sınıf Çekirdek Bir Aile Örneğinden Günümüz Koşullarına Bir Eskiz

Filmde kadın, LGBTQ birey, göçmen, yeni neo-liberal politikalar ve iş güvencesi, beyaz yakalılar, aile, kadın olmak, eğitim sistemi, özel alan, kamusal alanda birey ol(ama)ma gibi birçok sorunla yüzleşilmektedir. Dolayısıyla Yılmaz'ın *Bilmemek* filmi "öteki", "ötekileştirme", "aile ve ataerki", "cinsiyet rolleri", "LGBTİQ", "homofobi" ve "linç kültürü" üzerinden okumaya açık bir film.

İktidar, güç, yetke, adına ne denilirse denilsin; kadın/erkek, ebeveyn/çocuk, işveren/ çalışan, hasta/doktor, yerli/yabancı, genç/yaşlı gibi farklı koşullarda ve akranlararası zorbalığa kadar uzanan

bir yelpazede bazen gücü elinde tutan bazen de o gücün karşısında ezilen olarak gündelik yaşamın her anında, herkesin farklı biçimlerle deneyimlediği bir olgudur. Hatta iktidar ve otorite kavramlarına daha kapsamlı bakmak gerekirse ulusal ve uluslararası politikalardan, giderek demokrasinin içinin boşaltıldığı yeni otoriter neoliberalizme kadar uzanan bir süreç üzerinden değerlendirmek gerekir. Dolayısıyla bu sürecin filmde olduğu gibi göç, göçmenlik, yeni iş ve çalışma ortamları, hizmet sektörü, sağlık ve eğitim koşulları, gelecek öngörüsü ve insan ilişkilerine kadar etki etki eden, her şekilde iktidar ve gücün egemen olduğu, insan yaşamının her anına ve alanına sirayet ettiği ve giderek daha karmaşık bir hal aldığı görülecektir. Örneğin Selma, Sinan ve Umut'un akşam yemeği yedikleri sahnede Umut'un su topu takımıyla birlikte yurtdışına gidebilmek için babadan izin almak zorunda olması ve bunu babasından çekinerek istemesi, annenin bu izni alabilmesi için sessizce oğluna destek vermesi, Sinan'ın yemekte biten rakısını eşinden istemesi ve Selma'nın "git kendin al" al diye eşine çıktığında Umut'un anne ve babası arasında olası bir krizi önlemek içgüdüleriyle masadan kalkması, Selma'nın çaresiz bir şekilde eşine rakı getirmesi, sadece çekirdek bir aile örneğinde ataerkinin aile bireyleri üzerindeki etkisini görmek bakımından önem taşımaktadır. Aile içinde baba ve eş otoritesini güçlü şekilde kullanan Sinan, aynı gün iş yerinde kendinden daha genç bir şirket yöneticisinin iktidarı karşısında boyun eğmiş, sessiz kalmıştır. Oysa Selma filmin ilk sahnesinde, sağlık alanında bir otorite olarak farklı yaşlardan hastalarını muayene etmiş, eski okul arkadaşı ile eşit bir şekilde bir mekanda sohbet etmişken, evde mutfakta fasulye kırarken, eşi Sinan mutfağın bozuk olan çeşmesini tamir etmeye çalışırken görüntülenir. Bu sahneler aslında Sinan'ın beyaz yakalı bir genel müdür pozisyonuna karşın yetkisizliği ve bütün uğraşlarına rağmen musluğu tamir edememesine karşın, evde eşi ve oğlu karşısında sahip olduğu baba ve eş iktidarına (aslında onun çözüldüğü) sıkı sıkıya tutunmaya çalıştığını göstermektedir. Selma yüksek eğitimine, iyi bir meslek sahibi olmasına karşın hem evliliğinde eşi karşısında, hem de ailesinde miras dağılımında erkek kardeşinin karşısında, toplumsal cinsiyetçi anlayışın hedefi durumundadır. Umut ise hem okulda hem spor takımında kendileri gibi olmadığını düşünen arkadaşları tarafından akran zorbalığına maruz kalan, bir yandan da geleceğini kurma kaygısı taşıyan bir gençtir. Selma'nın iş dışında yer aldığı mültecilere yardım eden bir sivil toplum örgütünde ise mültecilerin farklı bir ülkede yaşadıkları zorluklar ortaya konulmaktadır. Dolayısıyla filmin temel sorunsalını toplumsal, kültürel, siyasal, ekonomik bağlamlarda ve farklı perspektiflerden "öteki olma" hali oluşturmaktadır. Selma bu süreci evinde, Sinan iş yerinde sessiz kalarak geçiririrken, Umut hem ailesini hem de arkadaşlarını geride bırakarak kendisi üzerinde kurulan tüm iktidarın yükünden kaçmayı seçmiştir.

I Sonuç Olarak

Filmde Selma (Senan Kara) evde kadın, eş, anne, iş yerinde doktor ve göçmenlerle ilgili gönüllü çalışan bir aktivist; Sinan (Yurdaer Kara) evde ataerkin bir baba, iş yerinde eğitimi ve mesleki pozisyonu belirsiz, yetkisiz bir genel müdür; Umut (Emir Özden) orta sınıf bir ailenin tek çocuğu olarak birçok yaşıtına göre iyi konumda olmasına karşın, okulunun su topu takımında bir dedikodu üzerinden hayatının en zorlu döneminde akran zorbalığına maruz kalan bir gençtir. Her biri hem özel alanda hem kamusal alanda yalnız ve çaresizdirler. Bütün bunların arasında Selma'nın hem gönüllü olarak hem hekim olarak yardım etmeye çalıştığı Suriyeli göçmenler, onların çocuk, genç, kadın bireyler olarak yaşadıkları taciz, ötekileştirme ve gündelik siyasetin birer nesnelere olarak yersiz/yurtsuzlukları filmin diğer bir yan öyküsünü oluşturmaktadır. Özellikle doktor Selma'nın muayene ettiği Suriyeli kadınla Arapça iletişim kurması ince bir ayrıntı olarak filme ayrı bir değer katmaktadır. Filmde linç kültürünün daha bir yaygın hale geldiği günümüzde herkesin her an, çok farklı nedenlerle bu sorunla karşı karşıya kalabileceği önemli bir sorun olarak öne çıkmaktadır. Doğru nedir? Yanlış nedir? Kime göre, neden, nasıl bir yaşam? Bütün bu sorular, sorunlar üzerinden çoğu zaman insanların yaşamları biçimlendirilmeye çalışılmakta ya da toplumda genel/geçer kabuller üzerinden bireylerin yaşam biçimleri ya desteklenmekte ya da sorgulanmaktadır. Öteki "benim gibi ya da bizden olmayan, yani sistemin ve de çoğunluk kültürünün dışında kalan etnik, cinsel yönelim, cinsiyet rolleri, yaş, sınıfsal, kültürel, siyasal ve dinsel anlamda farklılıklara işaret eder." Burada işaret edilen bu farklılıklar her bireyin farklı koşullarda ve ortamlarda, evde, okulda, hastanede, sokakta, durakta, sosyal medyada, bazen yönetici, bazen doktor, bazen öğrenci, bazen mülteci, bazen işsiz, bazen kadın, bazen çocuk ya da genç olarak her an ötekileştirilebileceği ve yaşamının alt üst edilebileceği anlamına gelmektedir. Dolayısıyla yönetmen Leyla Yılmaz filminde orta sınıf, çekirdek bir aile örneği üzerinden öteki olmayı, ötekileştirilmeyi, farklı olana duyulan korku ve endişeyi sorunsallaştırırken, aynı zamanda günümüz Türkiye'sinden bir kesit de ortaya koymaktadır